WACŁAW NIEDZIAŁKOWSKI

Zakład Systematyki i Geografii Roślin U. W.

NOWE STANOWISKO ZIMOZIOŁU PÓŁNOCNEGO ORAZ INNYCH RZADSZYCH ROŚLIN W POLSCE.

(Ein neuer Standort von *Linnaea borealis* L. und anderer
selteneren Pflanzen in Polen).

I

Zimozioł północny (*Linnaea borealis* L.) w lasach Rogowa pod Koluszkami.

W maju ubiegłego roku stwierdziłem występowanie tego borealnego gatunku, występującego u nas w charakterze reliktu epoki lodowcowej¹⁾, na terenie lasów *Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego*, w leśnictwie Rogów—Strzelna, w obrębie gosp. Górki, w oddz. 5.

Dotychczas w tych okolicach niezauważany, zwrócił na siebie uwagę gajowego wymienionego obrębu Walczaka, dzięki swemu obfitemu kwitnieniu, jak również silnemu zapachowi różowych kwiatów, który, przy masowem występowaniu tej rośliny, zdaleka już odczuwać się daje. Nawiasem mówiąc, zapach ten identyczny jest z zapachem *Convolvulus arvensis* i należy do grupy zapachów „waniljowych”.²⁾

¹⁾ Przynajmniej na przeważnej części obszaru Polski, jak to wynika z pracy B. Hryniewieckiego: „O zasięgach niektórych rzadszych roślin we florze Litwy i Polski”, *Acta Soc. Bot. Pol.* IX Suppl. 1932.

²⁾ Dzięki tym samym okolicznościom znajduje zimozioł pod Leżajskiem Nowiński. Vide: „Nowe stanowisko zimoziołu... pod Leżajskiem” *Acta Soc. Bot. Pol.* VII 1932.

Obwód Górki, leżący w odległości 4 km od stacji kol. Rogów, składa się wyłącznie z litych drzewostanów sosnowych wtórnego pochodzenia. Podszycie krzewiaste jest tu ubogie, w runie przeważnie panująca czernica (*Vaccinium myrtillus*).

Typ lasu, w którym znaleziony został zimoziół, oznaczyć należy jako *Pinetum vacciniosum*, a więc przedstawia pewną analogję do tego zespołu leśnego (*Pinetum silvestris vacciniosum myrtilli*), w którym wg. Nowińskiego występuje zimoziół pod Leżajskiem (l. c.—p. przypisek na poprzedniej stronie). Świadczy o tem niżej podane zestawienie roślinności płata, obejmującego stanowisko zimoziółu w Górkach, o przestrzeni około 2 arów, w oddz. 5. Zdjęcie wykonano dn. 3.VI ub. r., gdy zimoziół znajdował się już w stadium przekwitania.

(Cyfry oznaczają stopnie pokrywania w skali Braun — Blanqueta).

Drzewostan. Sosna w wieku 60—70 lat o zwarcie umiarkowanym z lukami (0,7). W piętrze dolnem — pojedynczo dąb.

Warstwa krzewiasta. *Betula verrucosa* 1—2, *Corylus avellana* +, *Juniperus communis* 1, *Populus tremula* +, *Quercus sessiliflora* 1—2, *Sorbus aucuparia* +, *Salix caprea* +, *S. aurita* +, *Tilia parvifolia* +.

Warstwa zielna górna (lub dolna krzewiasta). *Frangula alnus* +, *Picea excelsa* +, *Rubus Bellardii* +—1, *R. suberectus* 2.

Warstwa zielna dolna. *Anthoxanthum odoratum* 1, *Anemone nemorosa* +, *Cytisus ratisbonensis* +, *C. nigricans* +, *Calluna vulgaris* +, *Festuca ovina* +, *Fragaria vesca* +, *Genista tinctoria* +, *Holcus mollis* +, *Hieracium vulgatum* +, *H. pilosella* +, *H. murorum* +, *Luzula pilosa* +, *L. sp.* +, *Linnaea borealis* 3—4, *Malus silvestris* +, *Majanthemum bifolium* +, *Melica nutans* +, *Melampyrum vulgatum* +, *Potentilla silvestris* +, *Pinus silvestris* + (nalot), *Rubus saxatilis* 1, *R. Bellardii* +, *R. sp.* +, *Solidago virga aurea* +, *Stellaria graminea* +, *Trientalis europaea* +, *Viola canina* +, *V. sp.* +, *Vaccinium vitis idaea* +—1, *V. myrtillus* 4.

Warstwa mszysta. *Entodon Schreberi* 2, *Hylocomium splendens* 1, *Polytrichum commune* 1—2, *Scleropodium purum* 2.

Jakkolwiek zwarcie drzewostanu sosnowego nie jest tu silne (p. wyżej), *Linnaea* zdaje się szukać tu miejsc bardziej zacienionych, rozrastając się najbardziej u podstawy pni drzewnych od strony N (prawie czyste skupienia), pod krzewami dębów oraz tam, gdzie czernica, dochodząca tu do 40 cm wysokości, tworzy najgęstsze stany.

W drobnych zagłębieniach terenu, gdzie jagodzina jest rzadsza, sploty zimoziołu również są rzadsze i mniej obfite. Kobierzec mszysty (mchy gałazkowe) pod „poduchami” zimoziołu jest cienki i poprzerany.

Na przestrzeni około 1,5 ara tworzy ta roślina dość jednolite i wyraźnie odgraniczone skupienie, poza którym spotykamy już tylko pojedyncze egzemplarze i małe grupy tego gatunku (lecz tylko w niewielkiej odległości od zwartego skupienia).

Jak wiadomo, mimo obfitego kwitnienia, owoce zimoziołu rzadko się wykształcają a rozmnażanie odbywa się głównie drogą wegetatywną (i to nietylko u nas, na pograniczu zasięgu tej rośliny, lecz i na dalekiej północy), czemu zawdzięczać należy gromadne, stanowe występowanie gatunku.

Opierając się na mapce rozsiedlenia zimoziołu w Polsce i krajach ościennych, opracowanej świeżo przez prof. B. Hryniewieckiego (l. c.), stwierdzić można, że stanowisko rogowskie należy do grupy rzadko rozsianych w Polsce reliktowych stanowisk tego gatunku, znajdując się daleko na południe od (południowej) granicy jego bardziej zwartego zasięgu.

W stosunku do tych rozproszonych stanowisk (z których niejedno ma już tylko historyczne znaczenie) wypełnia ono poniekąd wielką lukę, obejmującą znaczny obszar kraju na zachód od Wisły (wyznaczoną przez stanowiska: w górach Śto-Krzyskich, na Kujawach i w Jabłonie pod Warszawą), gdzie dotychczas *Linnaea* nie była obserwowana.

Znalezienie zimoziołu w lasach Rogowa wzbogaca znacznie inwentarz florystyczny tych lasów, zawierający wiele ciekawych pozycji (p. niżej a także inną pracę autora p. t. „Flora roślin naczyniowych leśnictwa Rogów—Strzelna”. Spraw. z Posiedz. Tow. Nauk. Warsz. XXIII 1930).

II

Poniżej daję zestawienie (w porządku alfabetycznym wg. gatunków) nowych stanowisk rzadszych roślin, obserwowanych na terenie Polski niżowej (środkowej) w ostatnich kilku latach. Uwzględniłem tu nietylko gatunki posiadające granicę swego zasięgu na niżu polskim, lecz i takie, które obejmując swym zasięgiem całość (lub prawie całość) ziem polskich, występują jednak w rozproszeniu, t. j. spotykają się rzadko,—zwłaszcza na terenie Polski środkowej. Każde stanowisko sta-

rałem się scharakteryzować, o ile to możliwe było, pod względem stosunków fitosocjologicznych, podając łacińską nazwę zespołu lub typu.

Acer pseudoplatanus L.

Leśnictwo Jagodne pod Łukowem, uroczyska Jata i Topór (rezerwaty jodłowe), jako domieszka w drzewostanach jodłowych, dość często. Dochodzi do 60 cm grubości (na wysok. piersi) i 25 m wysokości. Odnowienie z nalołu stale obfite.

Allium montanum Schmidt.

1) Leśnictwo Rogów — Strzelna pod Koluszkami (Lasy S. G. G. W.), obręb Zacywilki, oddz. 3. *Pinetum herboso-fruticosum*.

2) Leśnictwo Jagodne pod Łukowem, uroczysko Topór, oddz. 99. *Pinetum herbosum*.

Aruncus silvester Kost.

Leśnictwo Rogów — Strzelna pod Koluszkami (Lasy S. G. G. W.), obręb Doliska, oddz. 13 — 14. Las sosnowy na siedlisku *Pineto — Quercetum*.

Aspidium cristatum Sw.

1) Leśnictwo Góry pod Łąckiem, pow. gostyniński. Torfowisko.

2) Bilgoraj — torfowisko leśne (*Pinetum sphagnosum*).

Aspidium dilatatum Sm.

Leśnictwo Jagodne pod Łukowem, ur. Jata i Topór. Dość często w suchszych olszynach, odznaczając się bujnym rozwojem.

Astrantia major L.

Leśnictwo Łąck (pow. gostyniński), oddz. 19. *Carpinetum*.

Brunella grandiflora Jacq.

1) Leśnictwo Popów pod Wieluniem. *Pinetum muscosum*.

2) Leśnictwo Jagodne pod Łukowem, ur. Topór. *Pinetum herbosum*.

Cimicifuga foetida L.

1) Leśnictwo Łąck (pow. gostyniński), oddz. 19. *Querceto-Carpinetum*.

2) Leśnictwo Matcze pod Hrubieszowem. *Pinetum fruticosum*.

Circaea intermedia Ehrh.

Leśnictwo Niesulów pod Gidlami (pow. radomszczyński). *Abietetum* (grupa jodeł).

Cytisus ruthenicus Fisch.

1) Leśnictwo Mętna pod Mielnikiem (pow. konstantyn.). *Pinetum fruticosum*.

2) Leśnictwo Jagodne pod Łukowem, ur. Topór. *Pinetum herbosum*.

Dentaria bulbifera L.

Leśnictwo Jagodne pod Łukowem, rezerwat Jata, oddz. 57, na Węgłarce. Las jodłowo-liściasty. Na przestrzeni kilkunastu arów.

Elsholzia Patrini (Lep.) Garcke.

Leśnictwo Żurobice pod Nurcem (pow. bielski, woj. białostockie), oddz. 3. Przydroże.

Epipactis rubiginosa Gaud.

Leśnictwo Jagodne pod Łukowem, ur. Topór I. *Pinetum herbosum*.

Galium rotundifolium L.

Leśnictwo Murowaniec, nadl. Pajęczno (pow. radomszczyński), na pow. próbnej Nr. 153. *Pinetum fruticosum*.¹⁾

Geranium silvaticum L.

Leśnictwo Jagodne pod Łukowem, rezerwat Jata (oddz. 44). *Abietetum oxalidosum*.

Goodyera repens R. Br.

Leśnictwo Kijowiec pod Białą Siedlecką, oddz. 2, *Pinetum festucosum*.

Gymnadenia cucullata Rich.

Leśnictwo Kijowiec pod Białą Siedlecką, oddz. 2, 23. *Pinetum festucosum* i *fruticosum*.

Hierochloë australis R. et Sch.

1) Leśnictwo Młynisko (Kurjanki), oddz. 6. *Pinetum herbosum*.

2) Leśnictwo Jagodne pod Łukowem, ur. Topór I, miejscami łąnowo. *Pinetum herbosum*.

Koeleria grandis Bess.

1) Leśnictwo Smolarz i Gościniec pod Parczewem.

2) Leśnictwo Studzieniczno pod Augustowem.

3) Leśnictwo Mętna pod Mielnikiem (pow. konstantyn.).

4) Leśnictwo Pniewo pod Pułtuskim.

5) Leśnictwo Jagodne pod Łukowem, ur. Topór.

Przeważnie w *Pinetum herbosum*.

Laserpitium latifolium L.

Leśnictwo Kijowiec pod Białą Siedlecką. *Pineto-Quercetum*.

Lathyrus montanus Bernh. (*Orobis tuberosus* L.)

Leśnictwo Lipce pod st. kol. Pływie (nadm. Skierniewice), oddz. (dawny) 13. *Pinetum vaccinosum*. Sporadycznie — grupami (na polankach).

Lilium martagon L.

Leśnictwo Jagodne pod Łukowem, rez. Jata. Rzadko.

¹⁾ O stanowisku tem wspomniałem już w pracy swej, cytowanej wyżej (w cz. I), niestety jednak, przez pomyłkę wydrukowano tam zamiast „w pow. radomskowski” (a właściwie radomszczyńskim) — „w pow. radomskim”, co obecnie na tem miejscu prostuję.

Lycopodium Selago L.

Leśnictwo Jagodne (p. wyżej), ur. Jata II, oddz. 93. Drzewostan brzo-
zowo-olszowy.

Melica uniflora Retz.

Leśnictwo Łąck (pow. gostyniński), oddz. 19. *Carpinetum*.

Phegopteris polypodioides Fée.

Leśnictwo Rogów—Strzelna pod Koluszkami (lasy S. G. G. W.), obr.
Wilczy Dół, oddz. 17—18.

Sambucus racemosa L.

1) Leśnictwo Rogów — Strzelna pod Koluszkami (lasy S. G. G. W.),
obrub Jasień. Rzadko.

2) Leśnictwo Jagodne pod Łukowem, rez. Jata i Topór, gdzie spotyka
się często i rozwija bujnie, dochodząc do kilku cm. grubości na wysokości
piersi (Topór). *Abietetum*.

Scabiosa canescens W. K. (*S. suaveolens* Desf.)

Leśnictwo Popów pod Wieluniem, obchód Drobiki. *Pinetum muscosum*.

Trifolium lupinaster L.

1) Leśnictwo Ponikla pod Białymstokiem (nadm. Białystok), oddz. 66.
Pinetum muscosum.

2) Leśnictwo Plantowszczyzna pod Włocławkiem (nadm. Kowal), oddz. 66.
Pinetum muscosum.

3) Leśnictwo Jegodne pod Łukowem, ur. Topór, oddz. 95. *Pin. her-
bosum*.

Valeriana sambucifolia Mik.

Leśnictwo Jagodne pod Łukowem, rezerwat Jata, oddz. 56. *Alnetum
athyriosum*.

Vicia silvatica L.

1) Leśnictwo Lipce pod st. kol. Pływią, rezerwat bukowy („Bu-
kowiec”).

2) Leśnictwo Jagodne pod Łukowem, rezerwat Jata. *Abietetum*. Rzadko.